Zalai Károly

Avignoni emlék

38.

1988 tavaszától kezdve az NDK egyre inkább fölbolydult méhkashoz hasonlított. Ők az év közepén befejezték a Humboldot, és beköszöntött az utolsó közös nyaruk. A városban maradtak, mert szinte szagolni lehetett a változást. Az emberek valamiképp szabadabban járkáltak, s mintha vidámabbak lettek volna. Hihetetlen pletykák keringtek arról, hogy egyre többen szöknek át különféle módokon az NSZK-ba. Júliusban fantasztikus koncerten voltak. Nem is Bruce Springsteen hangja, zenéje nyűgözte le és varázsolta el őket, hanem hogy százezer fiatallal együtt úgy tapsolhattak, ugrálhattak a Weissensee melletti lóversenypálya gyepén, mintha szabadok lennének, és addigi életüket nem egy 160 kilométer hosszú fal árnyékában töltötték volna. Joachimnak évekig borsódzott a háta, amikor arra emlékezett, ahogy több százezer keletnémet torok ordítja a *Born in the USA*-t. Kit érdekelt a szövege, hogy a vietnami háború ellen protestált. Nekik csak az volt fontos, hogy beleordíthatták a világba, hogy ők az USA-ban, a korlátlan lehetőségek földjén születtek. És amikor Springsteen komikus kiejtéssel fölolvasta, hogy le kell dönteni minden akadályt, hatalmas taps és füttykoncert tört ki a nézők között, és itt-ott hallani lehetett már a „le a fallal" kórusokat. Ezen az estén rettenetesen berúgtak. Barátom, úgy érzem, itt még lesz valami, motyogta Jürgen, miközben a konyhaasztalra dőlve elaludt. Joachim ingadozva, szédelegve indult útnak. Másnap délig aludt.

Szinte egyszerre kezdtek dolgozni. Jürgen és Irene ügyvédként, mert Irene anyjának vaskos protekciója volt a kamarában. Úgy tűnt, az anya már biztos abban, hogy a lánya előbb-utóbb Jürgen felesége lesz, így hát neki is segített. De nem ugyanabban az irodában kaptak állást. Joachim az utolsó szemesztert Potsdam-Babelsbergben végezte, az ottani fakultáson gazdasági jogot hallgatott, mert kecsegtető állásajánlatot kapott egy pénzintézetnél. Úgy vélte, itt jól kereshet, s ha szerencséje lesz, még Nyugatra is eljuthat. És úgy határozott, amint lehet, Nyugaton marad, de erről senkinek – biztos, ami biztos –, még Jürgennek se beszélt. Amint dolgozni kezdtek, megritkultak a találkozásaik. Valami megváltozott közöttük; mintha nem lett volna miről beszélgetniök. Igaz, alig maradt idejük az olvasásra. Joachim valahogy elkedvetlenedett, fárasztották a könyvek. Amikor nagy néha összejöttek, feszültek, idegesek,

türelmetlenek voltak egymással. Néhányszor öltönyt és nyakkendőt viseltek, mert már nem volt idejük hazamenni, átöltözni. Rém komikusan néztek ki. Irene ráadásul gyakorta borzasztó kiskosztümöt hordott. Többnyire a munkájukról beszélgettek, s ez láthatóan mindhármukat zavarta. Joachim ekkortájt hallott először arról, hogy a barátja mindenféle ellenzékivel találkozik, és hogy a Prenzlauerberg kulisszái mögött Irenével titkos rendezvényeken – kiállításokon és koncerteken – vesz részt, meg úgynevezett irodalmi szalonokat látogat. Joachim idegenkedve és némi irigységgel hallgatta őket. Ő nem tehette meg, hogy az új pozíciójában ilyen helyeken mutatkozzon. Ha lebukik, lőttek a kiküldésnek és a karrierjének még azelőtt, hogy igazán elkezdődött volna.

Miként szokták, ebben az évben is együtt szilveszteréztek, ám Jürgen meghívta új barátait is, akik valamennyien hosszúhajúak, szakállasak és szemüvegesek voltak. Hangosan szólt a zene, de csak azért, hogy nyugodtan politizálhassanak. Joachim nem érezte jól magát, éjfél után azonnal lelépett, s szomorúan baktatott hazafele. Amikor fölébredt, a cég jutott eszébe, és azonnal görcsbe rándult a gyomra. Utálta a munkahelyét, a kollégáit és önmagát is; egyre jobban. De összeszorította a fogát, hisz tudta, csak akkor juthat a falon túlra, ha – mint a népmesékben – kiállja a próbát: vagyis egész nap mosolyog és hajbókol a vén faszoknak, akik közül minden második besúgó volt.

39.

Már hónapok óta nem látta Jürgent és Irenét, amikor a lány váratlanul fölhívta, hogy beszélni szeretne vele. Joachim nagyon bízott abban, hogy nem a régmúltat akarja fölelevéníteni. Ő már lezárta magában az egész dolgot. A szokott helyen találkoztak az Alexon, de csak nehezen tudták eldönteni, hova üljenek be. Végül a közeli Magyar Házra esett a választásuk. Irene hamar a tárgyra tért. Azt mondta, bajban van. Joachim azt hitte, hogy terhes vagy Jürgen a Stasival rúgta össze a port, de szerencsére nem erről volt szó. Irene problémája valójában nevetségesnek tűnt. Joachim megtudta, hogy Jürgen még az ősszel megkérte Irene kezét, de azóta mintha megfeledkezett volna erről. Joachim csak hallgatta, és el nem tudta képzelni, mit akar tőle a lány. Szóval, mondta végül Irene, s nagy szünetet tartott, arra szeretnélek megkérni, hogy beszélj a fejével. Hallgat rád, jó barátok vagytok, emlékeztesd valahogy a lánykérésre. Nem tudom, mi van vele. Minden nap valami új tervvel jön nekem. Pár hete vett két hatalmas bőröndöt, s telepakolta a legfontosabb cuccainkkal, hogy ha majd kell, azonnal elindulhassunk a prágai vagy a budapesti

NSZK-követségre. Emellett titkos gyűlésekre jár, belépett már több ellenzéki csoportosulásba is, mert azt hiszi, megdönthetik a rendszert, pedig csak az állását kockáztatja, meg persze az enyémet is, hiszen mindenki tudja, hogy egy pár vagyunk, még akkor is, ha Jürgen egyelőre nem akar feleségül venni. Talán neked elmondja, mi a baja, és ugye, nem kell arra kérjelek, hogy legyél roppant diszkrét. Joachim nézte a lány még mindig csinos arcát, ami azonban nagyon megváltozott. A száját rúzsozni kezdte, levágatta a haját: amolyan ügyvédnősre. Egyébként olyan tárgyilagosan beszélgettek egymással, mintha arról a régi, közös dolgukról mindketten megfeledkeztek volna. Amikor elváltak, Joachim megkönnyebbült, viszont gyűlölte a rá bízott feladatot. Egy újabb teher. Jó pár hétig halogatta, aztán erőt gyűjtött, s fölhívta Jürgent, hogy találkozzanak, hiszen már olyan rég söröztek kettesben. Wernesgrünert ittak a Café Nordban, mint a régi szép időkben. Mintha összebeszéltek volna, mindketten a Prágában vett kockás ingüket viselték. Egy ideig a munkájukról beszéltek, aztán a negyedik sör után Jürgen beavatta Joachimot a titkaiba. Elárulta, hogy biztos tippet kapott valakitől. Nem kell mást tenni, csak be kell jutni a prágai NSZK-követségre, amivel meg lehet zsarolni a rezsimet. Azt is hallotta, hogy így már többeket átengedtek Nyugatra, csak hogy megszabaduljanak tőlük. Joachimot nem különösebben érdekelte a dolog, mert úgy tűnt, hogy rövidesen Nyugat-Berlinbe mehet tárgyalni üzleti ügyben. Jürgen viszont lelkesen ecsetelte, miként fog ő és Irene Prágába utazni. Már a bőröndöket is összepakolta. Irene nevének hallatán Joachim elérkezettnek látta az időt, hogy a lányra terelje a szót, eleget téve „titkos megbízatásának". Szerencsére Jürgen hamar bevallotta, hogy megkérte Irene kezét, de azóta valahogy elbizonytalanodott. Tudod, mondta, jó ez így nekem, hogy hetente csak párszor alszom nála, különben otthon vagyok. Szeretem a szobámat, a magányt, így szerintem nem megyünk egymás agyára. Joachim hagyta, hogy a barátja kibeszélje magát, könnyítsen a szívén, aztán – ezt később igen aljas dolognak tartotta – egy esetleges házasság előnyeit ecsetelte, miközben jómaga ki nem állta ezt az institúciót. Nem kellett sokáig győzködnie a barátját, aki úgy tűnt, csak az ő biztató szavaira várt. Ezen az estén rettenetesen berúgtak. A búcsúzáskor megölelték egymást, amit különben sohasem tettek, eközben Jürgen – könnyes szemmel – még mondott is neki pár személyes dolgot, de erre másnap már nem emlékezett. Pár héttel később véletlenül futottak össze az August Strassén. A Clärchens Ballhausba ültek be egy sörre. De több lett belőle. Talán már a negyediknél jártak, amikor a politikára terelődött közöttük a szó. Jürgen szerint a rezsim a végét járja, ezért úgy döntött, hogy Berlinben maradnak. Itt akar lenni, amikor kifüstölik a

rókalyukból a kommunista diktatúra bérenceit, mondta. Nekem az az érzésem, súgta Joachim fülébe, hogy jövő nyáron valamennyien Avignonban fogunk nyaralni.

Persze, megint szóba került közöttük a fénykép, majd a *Jules és Jim* is. A film említése kapcsán Jürgen egyszer csak a homlokára csapott. Képzeld el, mesélte, megtudtam, hogy Truffaut egy regényből készítette el a forgatókönyvet, amit egy Henri-Pierre Roché nevű francia írt. Truffaut egy Szajna-parti antikváriumban bukkant a kötetre, s azonnal beleszeretett. Pont úgy, mint mi a filmbe! De a szegény Roché már nem élte meg az elkészültét, bár néhányszor találkozott Truffaut-val, s még a közös forgatókönyvről is beszéltek, de aztán meghalt egy héttel az előtt, hogy a rendező bemutatta volna neki Jeanne Moreaut-t, a női főszereplőt. Úristen, kérdezte Joachim, honnan a fenéből tudsz te ilyeneket? Barátom, nem érzed a változás szelét, mondta Jürgen. A komcsik nem bírják már sokáig, repedezik a fal, egyre több információ szivárog át rajta.

40.

Ezen a tavaszon nyitották meg a magyarok az Ausztria felé vezető határt. Ennek következtében egyre több keletnémet indult neki, hogy Magyarországon keresztül átjusson Ausztriába, illetőleg az NSZK-ba. Ugyanakkor megteltek keletnémet menekültekkel a varsói, prágai és a budapesti nyugatnémet külképviseletek. Honeckerék alatt egyre forróbb lett a talaj. Ráadásul a tavaszi helyhatósági választásról – amelyen szokás szerint óriási fölénnyel Honecker emberei nyertek – kiderült, hogy mint mindig, most is csalás történt. Nyáron tovább kulminálódott a politikai helyzet. Több tízezer vakációzó keletnémet úgy döntött, nem tér haza. Az augusztusi Páneurópai Pikniket kihasználva sokan egyszerűen átsétáltak Ausztriába. Szeptemberben pedig elkezdődtek a „hétfői" lipcsei tüntetések, ahol már Honeckernek és elvtársainak feje volt a tét. Az NDK fönnállásának 40. évfordulóján tartott ünnepségsorozaton a rezsim újabb pofont kapott. A szokásos melldöngetést füttyök szakították félbe, és a következő hétfőn immáron 70 ezren mentek az utcára Lipcsében, egy hét múlva pedig megkettőződött a tüntetők létszáma. Gorbacsov közben bejelentette, hogy az NDK belügyének tekinti az eseményeket. Ez volt talán az utolsó csepp a pohárban, a kommunista rezsim elveszítette legbiztosabbnak látszó támaszát, így aztán Erich Honecker – aki nem is olyan régen még azt hangoztatta, hogy a berlini fal örökké állni fog – október 18-án lemondott az összes tisztségéről, és helyét Egon Krenz vette át. A feszültség azonban nem hagyott alább. November elején Kelet-

Berlinben már csaknem egy millióan emelik föl a szavukat, változást követelve. Így aztán november 8-án lemondott a hivataláról a keletnémet minisztertanács elnöke, Willy Stoph és a teljes politikai bizottság.

41.

Joachim pontosan emlékszik: november 9-én este odahaza olvasgatott, amikor csöngött a telefon. Jürgen hívta. Azt mondta neki hihetetlen izgalommal a hangjában, hogy azonnal jöjjön a Bornholmer Strasse-i átkelőhöz, ha úgy érzi, jólesne neki egy sör Nyugat-Berlinben. Joachim azt hitte, hogy a barátja viccel, de aztán gyanús petárdaropogást hallott, s kinézett az ablakon. Odalent az utcán több tucat ember hurrázott, és összefogódzkodva menetelt a fal irányába. A Bornholmer Strassén már vagy tízezren várakoztak. Valaki biztos helyről azt hallotta, hogy föl fogják nyitni a sorompót. A határőrök idegesen és láthatóan tanácstalanul járkáltak a bódéjuk körül, s arra próbálták rábírni az egyre növekvő tömeget, hogy oszoljon, de persze hiába. És ekkor megtörtént a csoda: váratlanul fölnyílt a sorompó! Pár perccel később Jürgen, Irene és Joachim, ismeretlen embereket ölelgetve valóban sört ivott odaát. Hajnalban pedig, már meglehetősen részegen, úgy érezték, hogy mostantól kezdve minden álmuk valóra fog válni. Erre vártak évtizedek óta. De azért visszamentek Kelet-Berlinbe, mert fogalmuk sem volt, mi lesz a határnyitás következménye. Nekik már bele sem néztek az útlevelükbe, így aztán nyoma sem volt annak, hogy éjszaka átruccantak Nyugatra. Joachim főosztályvezetője másnap reggel értekezletet hívott össze. A kollégák másnapos ábrázatán jól látszott, hogy sokan odaát töltötték az éjszakát. De senki sem hiányzott még, csendben várták a főnök szavait. Elvtársak, kezdett a vén róka a szokásos dumájába, de már a megszólítás után azonnal elakadt. Elvtársak, nagyon komoly dolog történt. A szocializmus veszélybe került, nyöszörögte, amire föl valaki a hátsó sorban hangosan elröhögte magát. Ekkor belépett a titkárnő, mert az öreget berendelték a pártközpontba. Másnaptól hihetetlen átszervezések kezdődtek. Jó néhányan azonnal ki-, illetve leléptek. Joachim pedig, mint pók a hálójában, türelmesen várakozott.

42.

Az elkövetkező hetekben párszor összejött Jürgenékkel, akik azon hezitáltak, maradjanak-e vagy menjenek. Joachim azt mondta, ő kivárja, mi lesz a dolgok vége. Joachim ezen az estén észlelte először, hogy valami

véglegesen megváltozott közöttük. Miközben a rendszert bírálták és fölsorolták a hibáit, szembe állítva a vágyaikkal, szinte egymás szavába vágva vitatkoztak, újabb és újabb megoldásokkal rukkoltak elő, de egyetértésre nem jutottak. Most, hogy minden lehetségesnek tűnt, kiderült, hogy másképpen látják lehetőségeiket. Jürgen egyébként aktívan is elkezdett politizálni, hívta Joachimot is, de neki nem volt kedve órákig vitatkozni, undorodott a társaságtól, a hajnalig tartó szócsépléstől. Először, amióta ismerték egymást, nem szilveszteréztek együtt. Jürgenék új barátaikkal ünnepelték az új esztendőt, Joachim pedig egy frissen megismert barátnővel bulizott Drezdában. Tavasszal Irene és Jürgen összeházasodott, és Joachim volt az egyik tanú. Lakást is kaptak. És mintha a két Németország ugyanígy egymásra talált volna, az újraegyesülés is megtörtént. Németország tizenhat millió lakossal és öt új tartománnyal gyarapodott. Ettől kezdve már nem találkoztak, csak telefonon beszéltek egymással. Egyre ritkábban.

Ekkortájt Joachim többször is volt odaát. Ám hiába kezdték szétverni a falat, ő azt továbbra is épnek érezte. A város két része benne még sokáig nem nőtt össze. Egyedül sétálgatott, mert így érezte magát a legszabadabbnak. Meg aztán röstellte volna, ha bárki látja, hogy órákig bámészkodik tátott szájjal a KDW-ben, mert nem tud betelni az árudömpinggel. Még a női osztályt is végigjárta, megsimogatta az egymás mögött gyönyörű rendben lógó pulóvereket, amelyeknek olyan színe és olyan finom anyaga volt, amelyet még elképzelni sem tudott. Emellett hatalmas merevedésekkel több órát eltöltött a szexshopokban. És ha megéhezett, egy márkáért vett egy kiló leértékelt – már szinte teljesen barna héjú – banánt, a kedvencét. Ilyenkor úgy érezte magát, mint Ádám a Paradicsomban. Miért látta olyan különlegesnek a város nyugati részét, ezen sokat töprengett. Úgy gondolta, hogy főként a harsány színei és különleges illatai miatt. Itt döbbent rá, hogy micsoda szürkeségben élt majdnem három évtizedig. Még annak is örült, hogy a kommunisták hazug és undorító szlogenjei helyett mindenféle fogyasztásra buzdító reklámszöveget olvasott a házfalakon. Török, görög és olasz üzletek sorakoztak egymás mellett, tele számára ismeretlen zöldséggel és gyümölccsel, és az árusok, mintha valahol délen lettek volna, hangosan, jókedvűen kínálták a portékájukat. És a nők, a nők is teljesen mások voltak! Padokon ücsörgött, mert a kávézóktól hosszú ideig idegenkedett, s onnan szemlélte a szebbik nemet. Igen, a nyugat-berlini nők valahogy szabadabban lépdeltek, a tartásukon szinte látszott, hogy nincs a vállukon annyi teher. És persze sokkal jobban öltözködtek, a keletnémet lányokat ócska cuccaikról, NDK-s frizurájukról még hosszú ideig száz méterről is

fölismerte. És Nyugat-Berlin tele volt kocsmával. És nem volt sehol sorállás! És micsoda autókat látott! A lámpáknál egymás mögött sorakoztak a Mercedesek, BMW-k, olasz és francia modellcsodák.

Sokszor megszólították, ami Kelet-Berlinben nem volt szokás. Furcsa volt hallgatni, hogy bár ugyanazt a berlini dialektust beszélik, mint a város másik részében, mások a gondolataik, közvetlenebbek, vidámabbak, barátságosak, és főként segítőkészek. Jó néhányszor meghívták egy sörre, amikor megtudták, hogy „odaátról" való. De ezek a beszélgetések unalmasak voltak. Joachim rájött, fogalmuk sem volt a keletnémet életről. Sztereotípiákat ismételgettek, sajnálkoztak, meg a Stasiról fecsegtek, mintha tudták volna, mit jelent megfigyelve lenni, és félelemben élni. Idővel elmúlt Joachim kíváncsisága, hamar természetes lett, hogy nyitva a határ, és szép lassan eltűnik a fal. Közben a cégénél hatalmas mozgás kezdődött, teljesen átszervezték őket. A munkatársak elkezdtek hadakozni a zsíros falatokért, hisz a teljes NDK-t kiárusították, méghozzá akciós áron. Zavaros idők voltak ezek, de akik a tűz közelében ültek, hamar meggazdagodhattak. Joachim nem akart hinni a fülének és a szemének, a cégnél hirtelen mindenki a kommunista rezsim ősi ellenségének mezébe bújt. Szerencséje volt, a főnöke, öreg róka, egy este, munka után, néhány sör mellett beavatta nagyszabású, és meg kell hagyni, zseniális terveibe, amelyhez Joachim segítségére volt szüksége. Neki kellett ugyanis ellenjegyezni bizonyos szerződéseket. És a következő fél évben, egymást segítve, alaposan kivették részüket a nagy buliból.